

Ahmet İnel: Medenileşmenin gereği olarak soykırımla yüzleşmek

Posted on 16/11/2015

Osmanlı Ermenilerinin 1915-1917 arasında maruz kaldıkları büyük felaketin üzerinden yüz yıl geçti. Ermenilerin tehcir edilmesinin başladığı haftalarda, 24 Mayıs 1915’de İtilaf devletlerinin Osmanlı hükümetine bu konuda verdikleri ultimatoma şu cümleyle bitiyordu: “Türkiye’nin insanlığa ve medeniyete karşı işlediği bu yeni suçlardan dolayı gerek Osmanlı hükümetinin bütün üyelerini ve bu tür katliamlara katılmış bütün memurlarını şahsen sorumlu tutacaklarını İtilaf hükümetleri Babıâli’ye açıkça bildirirler”[1]. Ültimatoma yer alan “yeni suçlar” ifadesi, Osmanlı yönetiminin daha önce düzenlediği veya göz yumduğu 1894-1896 ve 1909 kitlesel katliamlarıyla 1915’de yapılanlar arasında ilişki kuruyordu.

24 Nisan tutuklamalarıyla açıkça başlayan ve sonra hızlanarak devam eden tehcir politikası, insanlığa ve medeniyete karşı suç kavramının uluslararası alanda ilk kez kullanılmasına neden oldu. Daha sonra soykırım kavramının yürürlüğe girmesiyle, diaspora Ermenileri 1965’de, tehcirin ellinci yıldönümünde, 1915 ve sonrasında Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı muamelenin soykırım olarak tanınması mücadelesini başlattılar. Aynı yıl Uruguay Ermeni soykırımını tanıyan ilk devlet oldu.

Aradan geçen yüz yıla yakın zamanda, Türkiye’de devlet politikası hemen hiç değişmedi. Kâh açık, kâh daha sessiz biçimde inkârcılık politikasını devam ettirdi. Susmaya, duymamazlıktan ve bilmemezlikten gelmeye dayan pasif inkârcılığın yanında, ithamları külliyen reddetme veya sıradanlaştırma, suçu mazlumların üzerine atma, kendini esas mazlum gösterme gibi yöntemlere dayanan aktif inkârcılığın çeşitli yöntemlerini 1920’den beri kullandı. Toplum ve Bilim dergisinin son sayısında (Bahar 2015, sayı132) yer alan, Güven Gürkan Öztan ve Ömer Turan’ın yazısı, 1915 karşısında Türkiye’de devlet aklının

sürekliliğini ve bu aklın kullandığı farklı inkârcılık yöntemlerini etraflı biçimde inceliyor.

Birikim'in bu sayısının baskıya gitmeye hazırlandığı günlerde, bu sürekliliğin en anlamlı örneği Tayyip Erdoğan'ın 18 Mart 2015'de 100. Yılında Dünya Savaşının Belgeleri sergisinin açılışında yaptığı konuşmaydı. Nisan ayında bu konuda daha çarpıcı örneklerle karşılaşmayı beklememize yol açan bu konuşmada, Birikim'in bu sayısında yer alan Sinem Su Avcı'nın yazısının işaret ettiği gibi, "son yıllarda devlet dilinin en iyi yorumcusu konumuna gelmiş olan" Tayyip Erdoğan Türk inkârcı resmi söylemin tüm argümanlarına yer vermeyi başarıyordu. "Ey Ermeni diasporası, ey Ermenistan" diye hitap ettiklerini , "senin ne kadar belgelerin var, çıkar belgeleri" türünden bir meydan okumayla yere sereceğine inanan bir cehaletle donanmış bu inkârcılığın zirve noktası, "Biz sadece kendi milletimizin son 100-150 yılda yaşadığı acıların peşine düşsek Ermeni iddialarından kat be kat daha fazla söyleyecek sözümüz, soracak hesabımız çıkar, bakın bunu da açıkça söylüyorum" dediği andı[2].

Tayyip Erdoğan'ın, soykırımın yüzüncü yılı anmalarıyla yüzleşmenin telaşı ve bunu savuşturma mizansenini olarak tasarlanan 23-24 Nisan Çanakkale savaşı anma törenine son derece cılız bir uluslararası katılım olacağına ortaya çıkmasının endişesi içinde olduğu görülüyor. Ama 18 Mart konuşmasının zaman içinde büyük bir süreklilik sergilediğini de teslim etmek gerekir. 2008'de Münih'te Güvenlik Konferansında, dinleyiciler arasında yer alan Serkisyan'ı doğrudan muhatap alarak yaptığı konuşmada, 'Katledilen Hıristiyanlar, katledilen Ermeniler'. Neye dayanarak bunları söylüyorsunuz. Çok çirkin bir yaklaşım, bunu ne hakla söylüyorsunuz, elinizde hangi belgeler var" demişti. Ve ardından kestirip atmıştı: "Bizim bir defa medeniyetimizde de, kültürümüzde de soykırım diye bir şey yoktur, bunu kabul etmemiz de mümkün değildir". Böylece hemen sonra söylediği, "bu konuyla ilgili her türlü yüzleşmeye, her türlü bilgi ve belgelerle konuşmaya hazırız, (...) gelsinler belgeleri çıkartsınlar, ondan sonra biz tarihimizle gerekirse hesaplaşırız" demenin bütünüyle anlamsız hale geleceğini fark etmeyecek kadar bilinç karmaşası içinde olduğunu gösteriyordu. 2015'de ise artık "biz belgelerimizi ortaya bir dökersek gününüzü görürsünüz" tehdidi noktasına çekilmişti. Açılmasını vaat ettiği Genelkurmay arşivi hâlâ neden kapalı, tapu

arşivinin herkese açılması MGK kararıyla neden 2005’de engellendi ve engelli kalmaya devam ediyor gibi sorulara verilecek resmi yanıtı insan merak bile etmiyor.

Nisan 2014’de, dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun ısrarıyla ve bildiğimiz kadar kerhen dile getirdiği taziyeden bir yıl sonra inkârcı Türk devleti aklının tüm argümanlarıyla kuşanmış bir “cumhurbaşkanı” var ortada. Özkan ve Turan da, resmi taktik ve stratejilerin resmi teze karşı meydan okumalara göre değişim gösterdiğini, fakat inkârcılığın ısrarlı bir biçimde yeniden üretildiğini vurguluyorlar. Bunun canlı örneği karşımızda.

Ermeni soykırımını inkâr politikalarının birbirini tamamlayan iki boyutu Tayyip Erdoğan’ın her iki konuşmasında yer alıyor. Birinci boyut, Öztan ve Turan’ın yazılarında referans aldıkları, Barış Ünlü’nün Türklük Sözleşmesi olarak tanımladığı genel kabul ve zımni sözleşme. İkinci boyut ise, Sanem Su Avcı’nın yazısının başlığında işaret ettiği, bir paranoyak arzu nesnesi konumundaki Ermeni’nin sırta saplanan hançeri imgesi. Bu ikinci boyutun anahtar kavramı, Fethi Açıkel’in 1996’da Toplum ve Bilim’de yayımlanan, “Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi” başlıklı makalesidir. Ermeni soykırımının inkârıyla sınırlı olmayan bu psikopatoloji, bu konu karşısında sadece muhafazakâr-İslamcı Türk tahayyülünü ve söylemini değil, en aşırısından en ılımlısına ulusalcı/milliyetçi Türk tahayyülünün hepsini benzer biçimde harekete geçirir.

Güçlü bir inkârcılık içinde yoğrulmuş bu siyasal-toplumsal tahayyülün düzenli olarak beslenmesi Türk devlet aklının önemli meşgalelerinden biridir. Çünkü Ermeni soykırımının inkârı Türkiye’de devlet ve millet bütünleşmesinin sağlanmasında kilit bir rol oynamıştır ve inkârcılığın bu işlevi yerine getirmeye devam etmesine Türk devlet aklı hep özen göstermiştir. Bugün de aynı özeni göstermeye devam ediyor. Ama esas önemli gelişme tam bu noktada ortaya çıkıyor. Türk devlet aklının inkârcılığı iniş ve çıkışları içinde süreklilik arz etmeye devam ederken, Türkiye toplumun içinden son yirmi yılda boy gösteren yenilik, Ermenilerin maruz kaldıkları soykırımla yüzleşme çabalarının yaygınlaşması, yerleşmesi ve normalleşmeye başlamasıdır. Devlet-millet bütünleşmesinin kırılması, soykırımla,

katliamlarla, insanlığa karşı işlenmiş suçlarla yüzleşmeyi bir vicdani sorumluluk, bir medeni yükümlülük olarak kabul eden bir yurttaşlar topluluğunun büyümesidir en önemli gelişme. Artık Türkiye’de Ermenilerden özür dileyen, 24 Nisan’da bulunduğu kentte anma toplantılarına katılan, bu konuda yayınlanan kitapları, yazıları dikkatle okuyan, görüşlerini sosyal medyada paylaşan, sayısı küçümsenmeyecek bir yurttaş grubu bugün var. Soykırımın tanınmasını, Süryanilerin maruz kaldıkları katliamlarla, Anadolu’dan çeşitli biçimlerde sürülen, kaçmaya zorlanan, öldürülen, mallarına el konulan etnik-dini azınlık grupların maruz kaldıklarıyla yüzleşilmesini talep eden bir vicdanlı yurttaşlar topluluğu artık sesini duyuruyor. Sayısı halen az olsa da, bir siyasal aktör olarak toplumsal alanda yer alıyor. Hesap soruyor, itiraz ediyor, talep ediyor. Yakın tarihe kadar Ermeni sorunu Türkiye’nin bir dış politika konusu iken, artık elli bin kişi kalmış Türkiyeli Ermenilerle sınırlı olmayan, onlarla birlikte bu tanıma ve yüzleşme mücadelesinin taşıyıcısı olan bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları grubunun varlığı, bu sorunu bir iç soruna, iç politika sorununa dönüştürüyor. Toplumun aklı devletin aklından özerkleşiyor. Toplumun içinden yükselen bu değişim dinamiği, Türkiye’de yapılan yeni araştırmalar, yayınlar, etkinliklerle birikerek Ermeni soykırımını inkârcılığının katı kabuğunu kırmaya başlıyor.

Bu gelişmenin Türkiye toplumunun tahayyül dünyasını esir alan korkuların aşılmasının en önemli adımı olduğunu biliyoruz. Kürt sorunundan Alevi sorununa, bugün bu toplumun başat çatışma hatlarının barış içinde aşılmasının önemli bir ön koşulu, Türklük sözleşmesinin artık yürürlükten kalktığının toplum tarafından ilan edilmesidir. Buna Ermeni soykırımını karşısında inkârcı söylemi bir boş gösteren konumuna çevirerek başlayabiliriz.

1915’de İtilaf devletleri, oryantalizmin zirve yaptığı, kolonyalizmin altın çağını yaşadığı dönemde, Osmanlı devleti yönetimini insanlık ve medeniyet adına mahkum ederlerken, elbette kolonyal bir tavrın üsttenci dilini kullanıyor, kolonyal bir tahayyülün yönlendirdiği amaçlardan hareket ediyorlardı. Kolonyal konumdan konuşmaları, dile getirdikleri “medeniyete karşı suç” ithamını geçersiz kılmıyor. Ermeni soykırımıyla yüzleşmek, Türkiye toplumunun inkârcılığın vicdani yükünden, bunun yarattığı medenilik eksiğinden ve sadece

kendi acılarının mutlaklaştırılmasından beslenen kutsal mazlumiyet psikopatolojisinin yıkıcı tezahürlerinden kurtulmasının olmazsa olmaz ilk adımlarından biridir. Medeniyet ve insanlık değerlerini Türkiye toplumunun içselleştirdiğinin göstergesidir. Çünkü medenilik temel ahlaki değerlerin bütün insanlar için geçerli olduğunu, ayırım gözetmeden bütün insanlığı kapsadığını kabul etmeyi, buna inanmayı içerir. Ermeni soykırımının tanınması, bunun sonuçlarının gereğinin yerine getirilmesi, insanlık ve medenilik değeri üzerinden kendimizi tanımlamanın şartıdır. Türklük sözleşmesinin sona ermesidir. Türklük sözleşmesi bir medenilik sözleşmesine eğer dönüşebilecekse bu devlet aklının marifetiyle değil, bu toplumun devlet aklından özerkleşmesi ve devlet aklının topluma hükmetmesine son verilmesiyle mümkün olacaktır.

[1] Ültimatometni ve Osmanlı hükümetinin yanıtları için bkz.

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ahmet_insel/insanliga_karsi_islenmis_bir_suc_da_mi_yok-1073680

[2] Tayyip Erdoğan'ın konuşmasının tamamı için, bkz.

<http://www.tccb.gov.tr/konusmalar/1037/92606/100-yilinda-dunya-savasinin-belgeleri-sergisi-ve-dunya-arsiv-yoneticileri-kongresi-acilisinda-yaptik.html>

Kaynak: birikimdergisi.com